

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2000
FORFATTER:	Laura Meyer Hansen
TITEL:	En huslærers dagbog.
KORT RESUME:	Sognepræst F.L.B. Zeuthens tid som huslærer i Vonsild 1826-27 under pastor Salling.

En huslærers dagbog

Af Laura Meyer Hansen

I 1866 skrev sognepræst for Fredericia Michaelis menighed og landsognet Erritsø, Frederik Ludvig Bang Zeuthen, en lille erindringsbog, som han kaldte: "Mine første 25 år". Bogen omhandlede årene 1805 til 1830. Et afsnit i bogen hedder: "Mit ophold som huslærer i Vonsild", og her fortæller han om skolen i Vonsild og om kirken i pastor Sallings tid.

Zeuthen var præstesøn fra Skamby på Fyn. Som et led i sin teologiske uddannelse skulle han tilbringe et år som informator (lærer) under ledelse af en præst. Den senere biskop Boesen i Slesvig, der dengang var præst i Nørre Løgum, havde anbefalet ham stillingen i Vonsild.

For forståelsen har det været nødvendigt at modernisere pastor Zeuthens stavemåde, men ellers er det hans egne ord, som gengives. Han skriver:

"Den informatorpost, som jeg skulle indtage, var i det hele ikke meget tiltrækkende. Lønningen var noget mere end det halve af det, som en huslærer i en præstegård nutildags (1866) kan få. Dog havde jeg en lille ridehest.

Jeg skulle læse med 6 børn af forskellige aldre, af hvilke ingen viste nogen særlig drift eller begavelse. Et lille hus i nærheden af præsteboligen, som et simpelt bondehus med små vinduer og lavt til loftet, blev med dets to små stuer anvist til skole og beboelse for

mig og flere af drengene. Rotterne gjorde en forfærdelig støj både under gulvet og på loftet.

Hvad pastor Salling angår, havde Grundtvig, efter det som han kendte til ham, indtrængende frarådet mig at tage til Vonsild. Salling var, som stærkt hældende til pietismen, ikke af Grundtvigs folk, ligesom hans personlighed i det hele havde frastødt ham. Da Salling ved et besøg i København blev opfordret af Rudelbach (se note) til at prædike i Frelsers Kirke, ville Grundtvig ikke give sin tilladelse, da han "ingen hykler ville have på sin prædikestol". Salling selv fortæller mig, at han blev vist fra ham med ordene: "O procul, procul, abeste profani! (O fjern, fjern, hold jer væk I gudløse!)"

Hvad nu min egen erfaring angår, da lærte jeg Salling at kende som en ivrig præst, men i en sådan pietistisk retning, at han måtte mere frastøde end tiltrække mig. Han prædikede henvend 1½ time (og han havde dog to kirker) og holdt desuden hver søndag aften opbyggelsestimer, kaldet "stund" med megen lang tale. Der var fuldt både i kirkerne og ved disse andagtstimer.

Men jeg kunne slet ingen smag få på denne lange improviserede gudelige snakken med de gentagne udtryk "at bo og hvile i lammets sår" og med dvælen ved udmaling af helvedes kvaler, samt en indirekte hentydning til, at de,

som ikke gik i samme religiøse retning og altså ikke kom i kirken osv. fulgte den brede vej. Jo mere disse taler viste sig, eller jo mindre jeg uden andre ubehageligheder godt kunne slippe for dem, des mere utåleligt måtte de efterhånden blive mig. Når jeg ikke var til stede, lod præsten mig det høre på en eller anden om end ikke ligefrem måde.

Således kunne han en søndag aften fortælle mig, som havde siddet på mit værelse hele dagen, at der den dag næppe havde været een hjemme i byen, men alle været i kirke. Jeg fandt i hans prædikener ingen sund næring for min ånd og mit hjerte, men på min fantasi og hele min stemning havde de dog ikke så lidt indflydelse. Flammerne ved en ildebrand, hvor et hus nedbrændte, var mig mere uhyggelig, da jeg ikke kunne lade være med at tænke på helvedes flammer, hvorom der så ofte hørtes i kirken.

Men hvad man så end med rette kunne sige imod Sallings prædikener, så var de dog stik imod verdsligheden og den verdsligheden begunstigende nationalisme, og en stor virkning havde de på bønderne, og denne virkning er, skønt Salling er død for mange år siden, endnu ikke forsvunden. En frygt (for helvede) som det verdslige sind ikke kender, fik han vakt i sjælene og dermed en omsorg for sjælens frelse imod de verdslige sorger og tragten efter jordiske ting.

Sallings personlighed var mig i det hele ubehagelig. Selvom han havde adskillige kundskaber, så havde han slet intet af det, som hørte til den friere og ædlere mandsdannelse, og hans forfængelighed gav sig snart tilkende i samtaler ved det, han fortalte om sig selv

og det velbehag, den yndest han havde vundet hos kongen (Frederik VI) og andre store osv.

Han havde virket med Abrahamson (se note) til den indbyrdes undervisnings fremme og var derfor blevet Ridder af Dannebrog. Denne dekoration var dengang ikke så ofte at finde på præsternes bryst, og den bidrog ikke så lidt til at give ham en vis anseelse, når han viste sig uden for sin menighed.

Selvom han nok vidste, at han ikke behagede Grundtvig, så nærrede han dog en stor respekt for ham og ville vist gerne have haft hans gunst. Da han hørte, at jeg kendte Grundtvig, ja endda skrev til ham, så indvirkede det måske noget på hans forhold til mig. Han var bestandig mild mod mig, skønt jeg næppe har kunnet skjule min ulyst til at omgås ham og til at høre hans prædikener.”

Efterfølgende beretter Zeuthen om, hvad han i øvrigt foretager sig i de år, han tilbringer som huslærer i Vonsild.

Trods undervisningen af de 6 drenge, får han tid til at studere den tyske filosof Immanuel Kant samt Goethes værker, som han låner i Haderslev.

Han deltager i en del af selskabeligheden præsterne imellem, herunder nævner han i øvrigt fru Salling som en rar, naturlig og venlig kone. Ved disse sammenkomster bemærker han sig, at præsterne indbyrdes taler tysk, hvilket han finder upassende, da de alle behersker det danske sprog.

Ofte besøger han en adjunkt ved Latinskolen i Kolding, og er især optaget af dennes søn, en alvorlig ung mand, som var ven med

Frederik Ludvig Bang Zeuthen, sognepræst ved Fredericia Michaelis Kirke. Foto: Fredericia Lokalhistorisk Arkiv.

Sallings ældste søn. Denne unge mand var Carl Ploug.

En søndag anmoder Salling ham om at prædike for sig, hvilket han som teologisk kandidat ikke kunne nægte, da det var et led i uddannelsen. I den forbindelse beretter han om sine kvaler med at forberede en prædiken. Han opgiver at udarbejde sin tale, og beslutter at støtte sig til Jesu ord til disciplene: "Bekymrer Eder ikke for, hvorledes eller hvad I skulle tale; thi det skal gives Eder i den samme time, hvad I skulle tale. Thi I ere ikke de, som tale, men det er Eders Faders ånd, som tale i Eder". Mange år senere (1866), da han fortæller om

sine oplevelser i Vonsild, mener han, at han slap rimeligt fra sin prædiken, men det er ham ikke muligt at erindre, hvad han prædikede om eller over.

Zeuthen slutter sin beretning om sin tid i Vonsild:

Mit ophold i Vonsild blev mig især om vinteren 1826-27 trykkende, og jeg har næppe nogensinde i den grad målt tiden i tankerne, som jeg dengang gjorde, og jeg kunne ikke bekvemme mig til at bie en dag længere end til 1. maj 1827 efter akkorden, uagtet Salling ønskede det.

Efter sin tid i Vonsild og færdiggørelse af sin uddannelse havde Zeuthen embede flere steder i landet. Embedet ved Michaelis Menighedens i Fredericia blev hans sidste. Her tiltrådte han i 1860, og han døde i 1874.

Gennem sit liv skrev han flere filosofiske skrifter, bl.a. udgav han den påskeprædiken, han holdt under Fredericias belejring i 1864.

Noter:

Andreas Gottlob Rudelbach (1792-1862) var præst og teologisk forfatter. I en længere periode havde han et vist samarbejde med Grundtvig, men kom senere på afstand af dens kirkelige anskuelse og folkelige syn. Fra 1848 var han sognepræst ved Sct. Mikkel's Kirke i Slagelse. Her virkede han til sin død i 1862.

Joseph Abrahamson (1789-1847) var oprindeligt militærmand, men blev senere meget interesseret i undervisningsspørgsmål. Især interesserede han sig for den af englænderne A. Bell og J. Lancaster lancerede indbyrdes undervisning. Undervisningsformen indebar, at en enkelt lærer kunne undervise mange børn samtidig – en billig skoleform, som i høj grad tiltalte kongen Frederik VI efter de meget fattige år efter Statsbankerotten 1813.